

Leyla Melis ÇETİN

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi
İstanbul/TÜRKİYE
leylameliscetin@gmail.com
ORCID

**BEDUH'UN BAZI
KÜLTÜRLERDEKİ YERİ VE
KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE
KULLANIMINA DAİR ÖRNEKLER**

THE PLACE OF BEDUH IN SOME
CULTURES AND EXAMPLES OF
ITS USE IN CLASSICAL TURKISH
POEMS

Makale Türü: Araştırma Makalesi | Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 03.06.2023 | Received Date: 03.06.2023
Kabul Tarihi: 13.08.2023 | Accepted Date: 13.08.2023
Yayımlanma Tarihi: 31.10.2023 | Date Published: 31.10.2023

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Çetin, Leyla Melis, "Beduh'un Bazı Kültürlerdeki Yeri ve Klasik Türk Şiirinde Kullanımına Dair Örnekler", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 9, Sayı 19, Güz 2023, s. 318-341.

Çetin, Leyla Melis, "The Place of Beduh in Some Cultures and Examples of Its Use in Classical Turkish Poems", *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 9, Volume 19, Fall 2023, p. 3318-341.

10.28981/hikmet.1309336

Leyla Melis ÇETİN

**BEDUH'UN BAZI KÜLTÜRLERDEKİ YERİ VE KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE
KULLANIMINA DAİR ÖRNEKLER**

**THE PLACE OF BEDUH IN SOME CULTURES AND EXAMPLES OF ITS USE IN
CLASSICAL TURKISH POEMS**

ÖZ

Beduh karesinin ilk şekli, Çin kültüründe efsanevi bir şekilde ortaya çıkan ve "Lo Shu" olarak isimlendirilen, 2, 4, 6, 8; 1, 3, 5, 7, 9 sayılarının meydana getirdiği sihirli bir kare olarak görülmüştür. Lo Shu Çin kültüründe bir tılsım olarak kullanılmış ve kültür aktarımı sonucu farklı kültürlerde de farklı şekillerde yer almıştır. Hint ve Batı kültürlerinde de farklı isimlendirmelerle sihirli bir kare ve tılsım olarak görülmüş ve kullanılmıştır. Arap kültüründe ise "Beduh" ismiyle bir vefk olarak yer almıştır. Sayısal değerleri 2, 4, 6, 8 olan sihirli bir kare biçiminde resmedilen Beduh ifadesi mezkûr kültürlerde çeşitli bakış açısı ve farklı isimler ile ele alınmış ve çeşitli alanlarda bu kareden istifade edilmiştir. Kültürlerin etkileşimi sonucu Arapların etkisi ile birlikte Türk kültüründe de "Beduh" ismi ile yerini almıştır. Beduh ifadesi Eski Türk kültüründe yazılan mektupların ulaşması gereken yerlere güvenle ulaştırılabilmesi amacıyla mektupların çeşitli noktalarına sayısal değerleri ile birlikte yazılmış ve bazı amaçlar doğrultusunda hazırlanan vefklerde de söz konusu olmuştur. Bazı sözlüklerde koruma ile görevli bir melek olduğu veya Allah'ın bir ismi olduğu yönünde ifadeler yer almıştır. Yürüme, yürüyüş anlamıyla da ele alınan Beduh klasik Türk şiirinde şairin anlam ve ifade dünyasını etkilemiştir. Şair, beyitlerde âşığın sevgiliye olan muhabbetinden bahsederken Beduh ifadesinin bir tılsım olarak farklı yönlerine dikkat çekmiştir. Bu çalışmada Beduh ifadesinin Çin, Hint, Batı, Arap ve Türk kültürlerindeki yeri ile birlikte Klasik Türk şiirine olan yansımalarına dair örnekler yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mektup, Sihirli Kare, Tılsım, Kamea, Lo Shu, Vefk, Beduh.

ABSTRACT

The first shape of the Beduh square is a magical square in Chinese culture. This shape is called "LoShu" and is made of the numbers 2, 4, 6, 8; 1, 3, 5, 7, 9. LoShu is used as a talisman in Chinese culture and transferred to other cultures in different shapes as a result of cultural interaction and transmission. It is perceived and used in Indian and Western cultures under different names, similar to talismans and magical squares. In Arap culture, it is perceived as a vefk with the name "Beduh". The numerical values are 2, 4, 6, and 8 and the expression Beduh is pictured as a magical square. Throughout time, the expression is used with different viewpoints and under different names; it is placed in different uses and fields in these cultures. As a result of the cultural interactions between the Arabs and Turks, Beduh became an element of Turkish culture. In old Turkish culture, the expression is used to enable letters to reach the addressee safely; it is noted with specific numerical values on different places of letters. They are also used as vefk prepared for different purposes. In some dictionaries, it is mentioned that it is an angel whose purpose is protection or it is the name of Allah. The expression Beduh, which affected the meaning and expression understanding of Turkish poets, is used with the meaning of "to walk, or walking". In their poems, various poets attracted attention to the different aspects of the expression while writing about the love of a lover to his beloved. In this study, the expression of Beduh is analyzed in the scope of its uses in Chinese, Indian, Western, Arabic, and Turkish cultures in addition to its reflections in R-Turkish poems

Keywords: Letter, Magical Square, Talisman, Kamea, LoShu, Vefk, Beduh.

Giriş

Sihir, büyü, tılsım gibi konulara olan ilgi insanlığın ilk çağlarından itibaren söz konusu olmuştur. Mağara duvarlarında yer alan çizimlerde tılsım motifleri görülmektedir. Belirli kuralları ve sistemleri olan bu tılsımlar, insanlar tarafından çeşitli amaçlar doğrultusunda kullanılmıştır. Her toplum tılsımlara bakış açısını inandığı din ve değerler doğrultusunda şekillendirmiştir. Spiritüel olaylara yaklaşımlarını ait oldukları toplumun gelenekleri ve inançları belirlemiştir. Çin, Hint, Arap, Türk toplumlarında da bu hususta inanç, belirleyici rol oynamıştır. Mezkur toplumların mitolojisi, gelenekleri, efsane ve destanları sahip oldukları inançlardan büyük ölçüde etkilenmiştir. Çin toplumunda sayılar ile nesne ve olaylar arasında ilişkiler kurulmuştur. Bu ilişkiler doğrultusunda sayılardan meydana gelen çeşitli amaçlar için kullanılan sihirli kareler meydana gelmiştir. Bu karelerden en önemlisi efsanevi bir şekilde ortaya çıktığına inanılan, Lo Shu ismi ile anılan, köşe noktalarında 2, 4, 6, 8 rakamlarını ihtiva eden sihirli bir karedir. Çin toplumunda Lo Shu karesi uzun bir süre tılsım olarak kullanılmıştır. Lo Shu karesinde yer alan 2, 4, 6, 8 ve 1, 3, 5, 7, 9 rakamları ile evren arasında ilişki kurulmuştur. Çin sahilinde farklı milletlerden tüccarların tılsım olarak da kullanılan bu sihirli Lo Shu karesinin çeşitli kültürlere aktarımını sağlamış olması muhtemeldir. Hint kültüründe Yantra olarak isimlendirilen bu sihirli kare tanrısal faktörlerle ve gezegenlerle ilişkilendirilerek ele alınmakla birlikte tılsım olarak da kullanılmıştır. Batı kültürü kapsamında ise Kamea olarak isimlendirilmiş ve İncil'de geçen çeşitli ifadelerle ilişkilendirilmiştir. Arap ve İslam kültürüne mensup kişiler tarafından sihirli karenin ihtiva ettiği 2, 4, 6, 8 rakamlarının ebcet sistemindeki harf karşılığı bâ, dal, vav, he harflerinden müteşekkil olan "Beduh" ismi ile ele alınmıştır. Beduh, Arap ve bazı Müslüman âlimler tarafından vefk ifadesiyle birlikte eserlerde yer almıştır. Beduh vefkleri çeşitli faktörler sebebiyle Âdem ve Havva vefki, Azrail, Mikail, Cebrail ve İsrail vefki gibi farklı isimlerle zikredilmiştir. Beduh vefki muhabbeti artırmak, yolculuğu kolaylaştırmak, doğumu kolaylaştırmak, murada ulaşmak vb. amaçlarla kullanılmıştır. Türk kültüründe ise Arap kültüründeki isim ve özellikleriyle yer almıştır. Beduh'un koruyuculuğuna olan inanç sebebiyle çeşitli mektup ve vesikalara "Yâ Beduh", "yâ Hâfız yâ Beduh" gibi ifadeler yazılmış, mektupların gönderildikleri yerlere güvenli bir şekilde ulaşacağına inanılmıştır.

Farklı kültürlerden beslenen klasik Türk şiiri sihir, büyü ve tılsım gibi birtakım inançlardan da etkilenmiştir. Sevgiliyi büyücüye, cadıya, sihirbaza benzeten şairler bazı şiirlerinde büyü'nün esas kaynağı olarak kabul görülen Harut ve Marut'a da yer vermiştir. Sevgili gerçek olamayacak kadar güzel olan periye benzetilmiş, âşığı büyüyle tesiri altında bıraktığı dile getirilmiştir. Şair tüm bu inançlar dâhilinde Beduh kelamının sevgililer arası muhabbeti artırıcı etkisine, murada ulaşma hususunda etkili ve güçlü yönüne ve mektupların ulaşması gereken yerlere güvenli bir şekilde ulaşmasını sağlamasına şiirlerinde yer vermiştir. Bazı şiirlerde Beduh kelamının yolculuğu kolaylaştırıcı yönüne de dikkat çekilmiştir.

Beduh, Türk kültüründe ve klasik Türk şiirinde manevi bir değere sahip şekilde ele alınmış, bu yönü sebebiyle Allah'ın isimlerinden olabileceği inancı söz konusu olmuş ve Allah'ın isimlerinden "Vedud" ile ilişkilendirilerek tam bir kutsiyet atfedilmiştir. Bazı şairler şiirlerinde Beduh kelamının Allah'ın isimlerinden biri olma ihtimaline de dikkat çekmiştir.

Çin kültürünün bir ürünü olan 2, 4, 6, 8 rakamlarını esas noktalarda bulunduran Lo Shu sihirli karesi farklı toplum ve kültürlerde farklı isimlerle zikredilerek çeşitli amaçlar doğrultusunda tılsım olarak kullanılmış, gerçekleştirilen kültür aktarımı ile klasik Türk şiirinin ifade dünyasına Beduh ismiyle intikal etmiş, şairlerin kullanım alanına dâhil olmuştur.

Makalede Beduh kavramının Çin, Hint, Batı, Arap ve Türk kültürlerindeki yeri ayrı başlıklar altında açıklanmıştır. Arap kültürü başlığı altında İslam kültürü dahilinde değerlendirilebilecek bazı farklı kültürler de göz önünde bulundurulmuştur. Klasik Türk Şiirindeki yeri ve söz konusu olduğu bazı beyitler incelenmiştir.

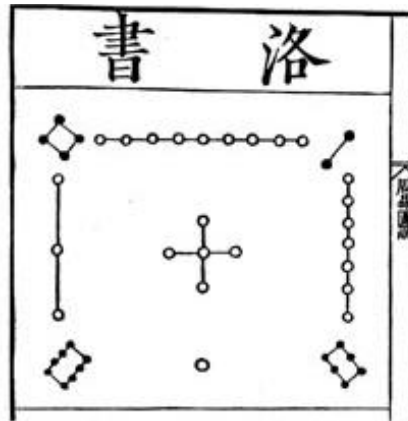
Beduh Karesinin İlk Örneği Çin Kültüründe "Lo Shu Karesi"

Eski dönem Çin inancında sayılar büyük önem taşımaktaydı. Bu durumun sonucu olarak toplum tarafından sayılara çeşitli anlamlar da yüklenmişti. 1 ile 10 arasında yer alan sayılar matematiksel anlamının yanında estetik, şans, kozmoloji ve element bağlamında da anlamlara sahipti. Bu sayılar arasından en büyük önem teşkil eden sayı 5'ti. Çin kültüründe tüm hayatın 5 sayısı ile ilişkili olduğu düşünülmekteydi. 5 kutsal dağ, 5 çeşit tahıl, 5 asalet derecesi ve 5 insan ilişkisi, 5 erdem, 5 çeşit talih, 5 ahlaki nitelik, 5 klasik kitap, ayrıca 5 ana silah ve 5 ceza vb. olarak anlamlandırmalar söz konusuydu (Schimmel, 1993, 110). Aşağıdaki sembolde yer alan 5 yarasa, 5 gamalı haç ve ortada uzun ömür işareti beş kat mutluluk arzusunu ifade etmektedir (Schimmel, 1993, 111):

Çeşitli sayıların meydana getirdiği sihirli karelerin ilk örneği de Çin kültüründe görülmektedir. Efsaneye göre ilk sihirli kare, yaklaşık 2500 yıl önce efsanevi Çin Kralı Yü'ye Lo Nehri'nin sularında görüldüğünde kutsal bir kaplumbağanın sırtında ortaya çıkmıştır. Her biri bir ile dokuz birim içeren dokuz grupta düzenlenmiş, çizgilerle birbirine bağlanan, katı ve açık dairelerden oluşan stilize noktalı bir desende düğümlü kordonlar olarak tasvir edilmiştir. Bu şemaya "Lo Nehri Yazısı" anlamına gelen "Lo Shu" adı verilmiştir (Ellis, 2007, 3).

Aşağıdaki görselde kaplumbağanın sırtında 5 rakamı merkezde olmak üzere yer alan noktaların sayısal düzeni gösterilmektedir (Ellis, 2007, 1):

Kaplumbağanın sırtında yer alan rakam düzeninin merkez noktasında önemi sebebiyle 5 rakamı yer almaktadır. 2, 4, 6, 8 ve 1, 3, 5, 7, 9 rakamları ise YinYang inancını simgelemektedir. 2, 4, 6, 8 rakamlarının olduğu çift sayılar grubu Yin başlığına dâhildir. 1, 3, 5, 7, 9 rakamlarının olduğu tek sayılar grubu

da Yang başlığına dâhildir. Bununla birlikte tek sayıların cennetin, çift sayıların ise yeryüzünün sembolleri olduğuna inanılmaktadır. Çin inanç ve kültürü sayılarla bu şekilde ilişkilendirilmiştir.

İlk olarak kaplumbağa üzerinde görülen bu sayısal düzen aşağıdaki karelerde de görüldüğü gibi Beduh kavramını oluşturan harflerin yer aldığı kareler ile aynı sayısal düzene sahiptir (Ellis, 2007, 4):

د	ط	ب
ج	ه	ز
ح	ا	و

4	9	2
3	5	7
8	1	6

Çin inancında bu düzen kısa ve öz bir temsil olarak görülmekteydi. Merkezde yer alan 5 rakamının dengesi hakimiyetinde, evrenin bir mikro kozmosu olarak kabul edilmekteydi. Çin inancında yer alan gökyüzü imparatoru T'ai-Yi'nin cennetin merkezinde, cennetin sekiz dış bölümünü yönettiği bir sarayda yaşadığına inanılıyordu. Bununla birlikte Çin imparatoru da bu kozmik eksenin altında, dünyanın merkezinde yaşıyordu ve etkisini çevredeki sekiz yöne yayıyordu (Ellis, 2007, 3).

Çin kültüründe Beduh kavramının sayısal düzeniyle de eş düzene sahip olan "Lo Shu" koruyucu bir tılsım olarak yaygın bir biçimde kullanılmaktaydı. Bununla birlikte Çin, onu evrensel düzenin ve mikro kozmos ile makro kozmos arasındaki ilişkinin ikonik bir temsili olarak görmekteydi. Fakat bir süre sonra Çin'in bu bakış açısı değişime uğramıştır.

Çin sahilinde Arap tüccarlar bulunmaktaydı. Tılsım olarak kullanılan ve Beduh ile aynı düzene sahip olan Lo Shu adı verilen bu sihirli karenin bu tüccarlar vasıtasıyla farklı kültürlerle aktarılmış olması muhtemeldir.

Beduh Karesinin Hint Kültüründeki Bir Örneği "Navagraha Yantra"

Hint kültüründe sayılardan simgesel olarak büyük ölçüde istifade edilmiştir. Her sayı kelimelerle ilişki içerisinde ele alınmıştır. Bu sebeple Hint uygarlığında şairler ve gramer bilgileri aritmetik alanında da uzman bir şekilde yetiştirilmiştir. Bununla birlikte kelimeler sayıların simgesi olarak da ele alınmıştır.

Hint dilinde yer alan kelimelerden "üyeler, parçalar" anlamına gelen "anga" sözcüğü, çoğu kez altı sayısını betimleyen simge olarak kullanılırken Vedaların eski fırtına tanrısı olan Rud-ra'nın adı ise 11 sayısının simgesi olarak kullanılmaktaydı. Yine, tensel aşkın tanrısı başlığında, Kâma adının 13 sayısının simgesi olarak kullanılması söz konusuysen suların ve okyanusların tanrısında Varuna'nın 4 sayısının simgesi olarak kullanılması söz konusuydu. Kutsal ateşlerin tanrısı Agni'nin de 3 sayısının simgesi olduğu görülmekteydi (İfrah,

1981/1998, 7). Böylelikle Hint dilinde birçok kelimeye denk gelen bir sayısal sistem kurulmuş ve kelimeler sayılarla ilişkilendirilmiştir.

Hint kültüründe sihirli karelere dair fazla eser bulunmamaktadır. Nârâyana'nın, büyü karelerin söz konusu edildiği *Ganita Kaumudi* adlı eseri tılsımlı karelerden bahseder.

Ganita Kaumudi adlı eserde birçok sihirli kareden bahsedilmiş olmakla birlikte bunlar arasında aşağıdaki görsellerde görüldüğü üzere Beduh karesi ile aynı sayısal değerlerin yer aldığı kareler de söz konusudur (Pandita, 1942, 362):

۳	۶	۲
۲	۴	۲
۵	۳	۸

۵	۳	۸
۲	۴	۲
۳	۶	۲

۵	۲	۴
۳	۴	۶
۸	۳	۲

۴	۲	۵
۶	۴	۳
۲	۳	۸

۸	۳	۵
۲	۴	۲
۲	۶	۳

۲	۶	۳
۲	۴	۲
۸	۳	۵

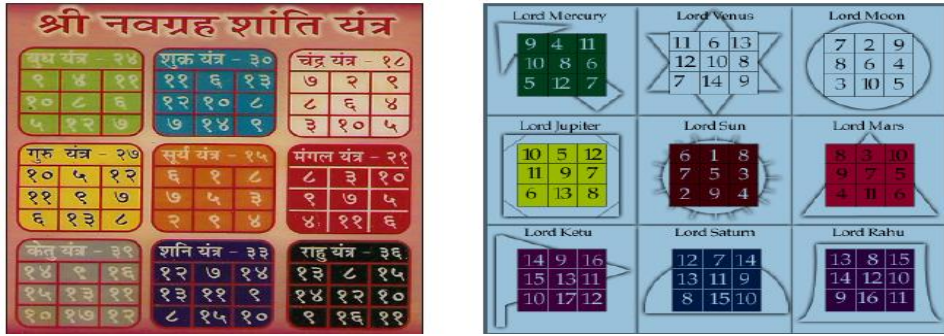
۲	۳	۸
۶	۴	۳
۳	۲	۵

۸	۳	۲
۳	۴	۶
۵	۲	۳

Hint uygarlığında Tantra Sastra'da sihirli karelere Yantra adı verilmiştir. Yantraların, gezegenlerin yerleşimlerinin zararlarından, ürettikleri negatif enerjilerden ve doğru enerji akışını harekete geçirip olumsuzlukları önleyerek koruduğuna inanılmaktadır. Bu karelerin bereket ve pozitif enerji sağlayan semboller olmalarının yanında koruyucu oldukları düşünülmektedir.

Beduh ifadesinin sayısal değerlerinin yer aldığı Yantra türü ise Navagraha Yantra'dır (Styan, 2012, 5). 2, 4, 6, 8 rakamlarının yer aldığı ve tılsım olarak da kullanılan bu Yantra Satürn tılsımı ve karesi olarak kabul edilmektedir. Her gezegenin bir karesi vardır. Bu durum, kareleri oluşturan rakamların toplamları ve gezegen isimlerinin Arapça karşılıklarının sayısal değeri ile ilgilidir. Satürn gezegeninin Arapça karşılığı olan Zuhâl isminin sayısal değeri 45'tir. Beduh ifadesinin sayısal değerlerinin yer aldığı karedeki sayıların toplam değeri de 45'tir. Bu sebeple bu kare Satürn gezegeni ile ilişkilendirilmiştir.

Aşağıdaki görsellerde görüldüğü üzere Hint kültüründe merkez noktada Beduh karesi ile aynı düzene sahip bir kare görülmektedir (Styan, 2012, 9):

Hint kültüründe güneş, gezegenlerin merkezinde bulunmaktaydı. Bu sebeple Yantra düzeninde de Navagraha Yantra'nın güneş ve güneş tanrısı ile ilişkili olarak merkez noktada yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte karelerde ilk sütunda ortada yer alan karenin hangi gezegeni simgelediği de önem taşımaktadır. Lord of Sun başlıklı karede ilk sütundaki orta karede 1 rakamı görülmektedir. Bu rakamın güneş gezegeni ile ilişkisinden dolayı bu kare "lord of sun" başlığı ile ele alınmıştır.

Aşağıdaki görselde görüldüğü üzere her rakam bir gezegen ile ilişkilidir (Styan, 2012, 7-11):

1	Sun/Surya	6	1	8
2	Moon/Chandra	7	5	3
3	Mars/Mangala	2	9	4
4	Mercury/Budha	Venus	Sun	Rahu
5	Jupiter/Brispati-Guru	Saturn	Jupiter	Mars
6	Venus/Shukra	Moon	Ketu	Mercury
7	Saturn/Shani			
8	Rahu			
9	Ketu			

Navagraha Yantra adı verilen bu Yantra, Beduh karesi gibi tütsü eşliğinde kullanılmaktadır. Böylece talep edilen durum doğrultusunda istifade edilebilmektedir. Bununla birlikte Navagraha Yantra Hint kültüründe sayısal düzeni sebebiyle Beduh karesinde söz konusu olduğu gibi Satürn karesi ve tılsımı olarak da adlandırılmaktadır.

Beduh Karesinin Batı Kültüründe Bir Örneği "Kamea / Lo Shu"

Batı kültüründe sihirli kareler için İbrani dilinde tılsım manasına gelen "Kamea" sözcüğü kullanılmıştır. 2, 4, 6, 8 rakamlarını köşe noktalarda ihtiva eden Beduh karesi ile aynı düzene sahip sihirli kare ise Kamea başlığı kapsamında yine Çin kültüründe olduğu gibi "Lo Shu" olarak adlandırılmıştır.

"Kamea" adı verilen bu sihirli kareler için farklı düşünceler ve yaklaşımlar bulunmaktadır. Kamealara (sihirli karelere) ve sayılara dair bakış

açılarını mistik bakış açısı ve matematiksel bakış açısı olmak üzere iki farklı şekilde ele almak mümkündür.

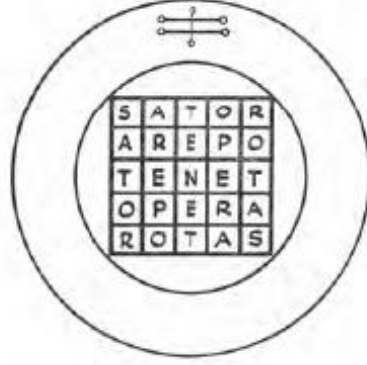
Batı kültüründe sayılar mistik olarak İncil ile ilişkilendirilmiştir. İncil'de zikredilen sayılar ve Kameaları (sihirli kareleri) oluşturan sayılar arasında ilişki kurulmuştur. 2 sayısı İncil'de, bir dalda yetişen tatlı ve acı ikiz meyve ifadesiyle zıtlığı ifade edecek şekilde ele alınırken 6 sayısı Hz. İsa'nın mucizevi gücünü ortaya çıkararak ve içindekilerin şaraba dönüştüğü 6 taş su testisi ile ilişkilendirilmiştir. 8 sayısı ise İncil'de zikredilen 8 güzelliği ifade etmektedir. Bununla birlikte element sayısı, zaman dilimleri, insan hayatının dönemleri, gezegenler, renkler ile de sayılar arasında ilişki kurulmuştur (Bischoff, 1997, 192-212).

Batı kültürünün sihir ve tılsım anlayışına Türk, Hint ve Arap kültüründe de söz konusu olduğu gibi gezegen anlayışı hakimdir. Gezegen etkisi ve sihir ilişkisinin ele alındığı ilk kaynak Hint kaynaklarından Agrippa'dır. Hint kültüründe olduğu gibi aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere Batı kültüründeki tılsım anlayışında da gezegen etkisi, gezegenlerin zaman ile ilişkisi söz konusudur (Shah, 1957, 285):

GECE YARISINDAN GECE YARISINA GÜNLERİN SAATLERİN HAKİMİYETİ							
Günün Saatleri							
Saat	Pazar	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi
1	Güneş	Ay	Mars	Merkür	Jüpiter	Venüs	Satürn
2	Venüs	Satürn	Güneş	Ay	Mars	Merkür	Jüpiter
3	Merkür	Jüpiter	Venüs	Satürn	Güneş	Ay	Mars
4	Ay	Mars	Merkür	Jüpiter	Venüs	Satürn	Güneş
5	Satürn	Güneş	Ay	Mars	Merkür	Jüpiter	Venüs
6	Jüpiter	Venüs	Satürn	Güneş	Ay	Mars	Merkür
7	Mars	Merkür	Jüpiter	Venüs	Satürn	Güneş	Ay
8	Güneş	Ay	Mars	Merkür	Jüpiter	Venüs	Satürn
9	Venüs	Satürn	Güneş	Ay	Mars	Merkür	Jüpiter
10	Merkür	Jüpiter	Venüs	Satürn	Güneş	Ay	Mars
11	Ay	Mars	Merkür	Jüpiter	Venüs	Satürn	Güneş
12	Satürn	Güneş	Ay	Mars	Merkür	Jüpiter	Venüs

Batı'nın tılsımlarında rakamlı düzenlerle birlikte harflerin meydana getirdiği tılsımlar da söz konusudur.

Beduh ifadesinin sayısal değerleri olan 2, 4, 6, 8 rakamlarının meydana getirdiği tılsımlara Batı kültüründe de Satürn tılsımı adı verilmiştir. Batı'da bu tılsımın rakamlı örnekleri ile birlikte aşağıdaki görselde görüldüğü üzere harflerden oluşan örnekleri de söz konusudur (Shah, 1957, 53):

Batı kültüründe Satürn tılsımları düşmanın ve rakibin kibir ve hilesinden korunmak amacıyla kullanılmaktaydı (Shah, 1942, 53).

Kültür ve inanç kapsamında 2, 4, 6, 8 rakamlarının dâhil olduğu kareler inanç ve tanrısal ilahi varlık arasındaki ilişkiyi simgeleyen gamalı haç ile de ilişkilendirilmekteydi. Gamalı haçlar 4 uç noktaya sahiptir. Bu durum her uç noktanın, karenin 4 köşesine denk gelmesiyle ilişkilendirilmiştir:

4	9	2
3	5	7
8	1	6

Batı kültüründe sihirli karelere olan mistik bakış açısı, söz konusu olduğu üzere Kamea olarak zikredilen sihirli karelerden 2, 4, 6, 8 sayılarını ihtiva eden Satürn karesini bir diğer ismi ile Lo Shu karesini İncil ve Hristiyanlık inancı, gezegen ilişkisi bağlamında ele almıştır. Söz konusu olan kareler, 3 yatay, 3 dikey sütuna sahip olması sebebiyle 3x3 ifadesinden yola çıkılarak teslis inancıyla da ilişkilendirilmiştir.

Matematiksel bakış açısının söz konusu olduğu yaklaşımda karenin sayısal düzenini sağlayan faktörleri inceleme yoluna gidilmiştir. Çeşitli hesaplama ve denklemlerle karenin düzeni izah edilmiştir. Sihirli karelerden ilk bahseden eserler arasında sayılan Erich Bischoff'un *Mystik und Magie Der Zahlen* adlı eserinde sihirli karelerin matematiksel hesaplamalarına yer verilmiş ve bununla birlikte sayıların simgelediği kavram ve değerler sunulmuştur. Sihirli kareleri oluşturan çeşitli sayıların İncil ile ilişkisi evren ve Çin kültüründen bazı ifadelerle ilişkisi ele alınmıştır. Ek olarak sayının insan yaşamındaki yeri ve öneminden, bitki ve hayvan dünyasının sayılar ile periyodik bir düzene sahip olduğundan, elementlerin ve doğanın sayılar ile olan ilişkisinden söz edilmiştir.

Matematiksel olarak Kamealardan Lo Shu karesindeki yatay, dikey ve çapraz kısımları oluşturan değerlerin toplamlarının 15 sayısını vermesi, toplamda her bir bölümden 15 sayısı elde edilmek üzere 3 bölümün toplamının 45 sayısını vermesi ile meydana gelen matematiksel düzen söz konusu olmuştur. Bu düzen ve sistem matematik biliminde bu karelerin sihirli kareler olarak adlandırılmasına sebep olmuştur.

Arap Kültüründe Beduh

İslam kültürü kapsamında yer alan Arap kültüründe sayılar birçok şekilde sembolik olarak kullanılmış ve anlam kazanmıştır. Günümüzde geçerliliğini sürdüren ebce sistemi buna somut bir örnektir.

Çeşitli sayılardan oluşan sihirli karelerden 2, 4, 6, 8 sayılarının yer aldığı sihirli kareye ilk olarak İslam kültüründe "Beduh" ismi verilmiştir. Beduh ifadesini meydana getiren bâ, dal, vav ve he harflerinin ebce sistemindeki sayısal karşılıkları 2, 4, 6, 8 olmasından dolayı bu rakamların yer aldığı tılsımlara Beduh tılsımı ya da Beduh vefki denilmiştir.

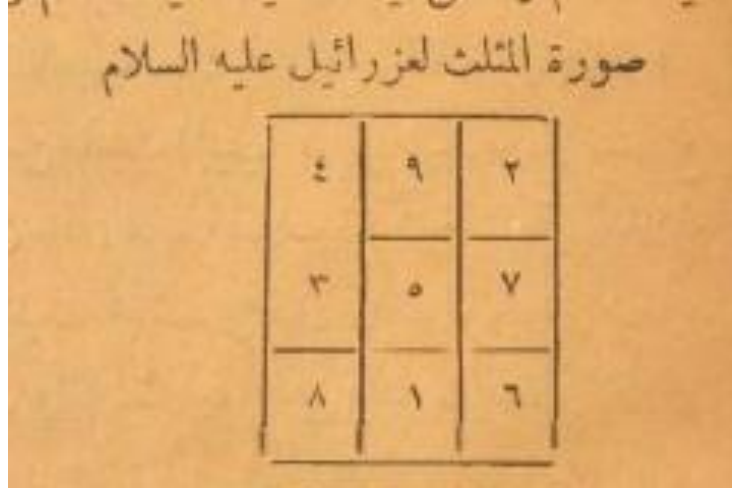
Beduh'u oluşturan rakam veya harflerin yer aldığı çeşitli kareler İslam kültüründe çeşitli amaçlar için vefk olarak kullanılmıştır. Beduh vefkinin söz konusu olduğu ilk eser Cabir bin Hayyan'ın *Kitabu'l-Mevâzin* adlı eseridir. Câbir bin Hayyân bu tılsımın doğumu kolaylaştırıcı özelliğine dikkat çekmiştir (Kallek, 1992, 336-337). İslam toplumlarında Beduh vefki doğumu kolaylaştırma amacının yanında yola çıkan bir kimsenin yolculuğunu kolaylaştırmak için de kullanılmıştır.

İlm-i Havas olarak da zikredilen gizli ilimlerde Beduh tılsımı, çeşitli muskalarda eşler arası muhabbeti artırmak, küsleri barıştırmak, düşmanın vereceği zarardan korunmak, çeşitli tehlikelerden korunmak, refaha ermek ve benzeri amaçlarla kullanılmıştır. Söz konusu vefkler hazırlanırken okunan dualarda da Beduh ifadesine yer verildiği görülmektedir.

Beduh ifadesinin Hz. Ali tarafından da sırlı olarak görüldüğünü gösteren ifadeler vardır. Hz. Ali'ye atfedilen Celcelutiyye duasında da Beduh ifadesi görülmektedir. Esrarlı olduğu bilinen Celcelûtiye kasidesinde, Hz. Ali "Bi sırrı buduhin echezatın /betadin zehecın bi vahî'l-vehâ." diyerek, bu sırlı harfleri, diğer birkaç harfle beraber, münacatta kullanmıştır (Ahmed Ziyaeddin Gümüşhabevî, 2021, 515).

İslam kültüründe Beduh ifadesinin zikredildiği bir diğer eser de *İhvan-ı Safa* risalesidir.¹ Risale içerisinde tılsım ve sihirle ilgili çeşitli bilgiler verilmektedir. Sihirli karelere ve Beduh ifadesinin söz konusu olduğu kareye de

¹ İhvân-ı Safâ, 10. yüzyılda Basra ve civarında kurulmuş bir topluluktur. Bu topluluğun yazdığı risalelerde matematik, mantık, coğrafya, astronomi, felsefe, din ve ahlâk; mitoloji, sihir, tılsım gibi alanlara ait yazılar yer almaktadır (Uysal: 2007, 34/ 576-577).

Arap harfleri ile yazılan Beduh ifadesini oluşturan harflerin veya sayıların yer aldığı tılsımlar bolluk ve bereket içinde yaşama amacıyla da kullanılmaktadır.

İslam toplumlarındaki bir inanışa göre de Beduh ifadesi Hz. Âdem ve Hz. Havva ile ilgilidir. Âdem isminin ebce değeri 45 olması ile Beduh tılsımındaki sayıların toplam değeri 45 olması arasında ilişki kurulmuştur. Bir inanışa göre de Beduh tılsımı Hz. Âdem'in yüzüğü üzerinde yer alan bir ifadedir. Bu inanışlar doğrultusunda Beduh vefkine Hz. Âdem ve Hz. Havva vefki de denmiştir. Âdem ve Havva'nın vefkinin toprak, rüzgâr, su ve ateş olmak üzere dört karakter formu vardır. Aşağıda görüldüğü üzere bu formlar çeşitli meleklerle de ilişkilendirilmektedir (Rusli vd., 2021, 336):

Azrail	Mikail	İsrafil	Cebrail																																				
<table border="1"> <tr><td>4</td><td>9</td><td>2</td></tr> <tr><td>3</td><td>5</td><td>7</td></tr> <tr><td>8</td><td>1</td><td>6</td></tr> </table>	4	9	2	3	5	7	8	1	6	<table border="1"> <tr><td>6</td><td>7</td><td>2</td></tr> <tr><td>1</td><td>5</td><td>9</td></tr> <tr><td>8</td><td>3</td><td>4</td></tr> </table>	6	7	2	1	5	9	8	3	4	<table border="1"> <tr><td>2</td><td>7</td><td>6</td></tr> <tr><td>9</td><td>5</td><td>1</td></tr> <tr><td>4</td><td>3</td><td>8</td></tr> </table>	2	7	6	9	5	1	4	3	8	<table border="1"> <tr><td>8</td><td>1</td><td>6</td></tr> <tr><td>3</td><td>5</td><td>7</td></tr> <tr><td>4</td><td>9</td><td>2</td></tr> </table>	8	1	6	3	5	7	4	9	2
4	9	2																																					
3	5	7																																					
8	1	6																																					
6	7	2																																					
1	5	9																																					
8	3	4																																					
2	7	6																																					
9	5	1																																					
4	3	8																																					
8	1	6																																					
3	5	7																																					
4	9	2																																					
Toprak, Kuzey, Soğuk ve Kuru	Su, Güney, Soğuk ve Nemli	Hava, Batı, Sıcak ve Nemli	Ateş, Doğu, Sıcak ve Kuru																																				
Ayırma, İhanet ve Hapis	Refah Getirme	İhtiras ve Çekiciliği Artırma	Hoş Görülmek ve Saygınlık Kazanmak																																				
Boğa Burcu Kadını	Yengeç Burcu Kadını	İkizler Burcu Erkeği	Koç Burcu Erkeği																																				
Başak Burcu Kadını	Akrep Burcu Kadını	Terazi Burcu Erkeği	Aslan Burcu Erkeği																																				
Oğlak Burcu Kadını	Balık Burcu Kadını	Kova Burcu Erkeği	Yay Burcu Erkeği																																				

Âdem isminin ebced değerinin 45 olması ile birlikte Havva isminin ebced değeri de 15'tir. Beduh vefkini oluşturan her sütunun toplam değerinin 15 olması ile de ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu vefkin dışı ve erkek dengesini ve birliği temsil ettiği düşünülmektedir. Çift sayılar (dişil) tablonun köşelerinde, tek sayılar (eril) tablonun içlerindedir (Rusli vd., 2021, 339). Bu anlayış Çin kültüründeki Yin Yang ile aynıdır.

Türk Kültüründe Beduh

Eski Türk kültüründe "Beduh" yazısının mektup zarflarının üstüne elle yahut mühür, kaşe benzeri baskı araçları ile yazılması yahut basılması âdetti. Kimi zaman da zarfın üstüne "Beduh" kelimesi yazılmayıp onu oluşturan be, dal, vav ve ha harflerinin ebced hesabındaki karşılıkları olan ۲ (2), ۴ (4), ۶ (6) ve ۸ (8) rakamları yazılırdı. (Levend, 2021, 216; Onay, 1996, 136).

Beduh yazısı, mektuplar dışında müstakil vesikalarda da görülmektedir. Beduh kelimesinin harflerinin bitiştilmeden yazıldığı örneklerle de (ب د و ح gibi) rastlanmaktadır (Ece, 2015, 494).

Aşağıdaki örnekte Hattat Şevki Efendi'ye gönderilen bir mektubun zarfında Beduh ismi ve onun ebced karşılığı olan ۲ (2), ۴ (4), ۶ (6) ve ۸ (8) yazıldığı görülmektedir (Ece, 2015, 496):

(Süheyl Ünver, Dosya 82-1, Süleymaniye Ktp., Nu: 54).

“Beduh kelimesine sözlükler mektup zarfları üzerine yazılması ve zarfa basılan mühre kazdırılması mu‘tâd, meçhûlül’-asl bir lafızdır; esasen mükâtebât ve mürâselâta müvekkil bir ma‘bûd-ı mev’hûm veya melek ismi olduğu rivayet edilmekte ve Hind ve Çin şâri‘i meşhûr Buda isminden galat olduğu varsayılmaktadır.” (Şemseddin Sâmî, 1989, 284); “Eskiden uğur getirdiğine inanılan, mektupların üzerine elle yazılan veya kaşe olarak basılan Arapça be, dal, vav, ha harflerinden meydana gelmiş kelime; uğur getireceğine inanılarak üç sıralı, dokuz kareden meydana gelmiş dış karenin köşe karelerine be, dal, vav, ha harfleri yahut da ebce hesabı ile karşılıkları olan 2, 4, 6, 8 rakamları yazılarak diğer kareler uygun rakamlarla doldurularak alt alta, yan yana ve köşegenler toplamı olarak hep aynı sayı elde edilirdi.” (Çağbayır, 2007, 1/524); “Mektup zarflarının üstüne yazılan aslı meçhul bir kelime” (Devellioğlu, 1993, 78) şeklinde karşılıklar vermiştir.

Beduh kelimesinin kökeni konusu çok aydınlık değildir (Ece, 2015, 493). Arapça ve Farsçada budûh şeklinde telaffuz edilen kelimenin Arapça ya da İbranice olduğu ileri sürülmektedir. Arapça bdh (حـد) kökü aslında “kadınların nazikçe yürüyüşü” anlamına gelse de Beduh kelimesinin bu kökten türeyen bir kelime olmadığı açıktır. Beduh’la ilgili mektup ve gönderileri yerlerine ulaştırmakla görevli melek ya da tanrı adı bilgisinin dışında Hint ve Çin tanrısı Buddha’dan bozulmuş bir kelime olduğuna dair de kanaatler ileri sürülmüştür. Kelimenin dindar ve güvenilir Hicazlı bir tacirin adı olduğu bilgisinin bir dayanağı yoktur. Kelimenin esmâ-i hüsnâdan biri olduğu ileri sürülmüşse de Kurân-ı Kerim’de geçmediği gibi Allah’ın isimlerinin anıldığı hadislerde de yer almamaktadır (Kallek, 1992, 5/336).

Ahmet Vefik Paşa *Lehçe-i Osmânî* adlı eserinde Beduh kelimesinin Vedûd ismine işaret olduğu bilgisini vermiştir. Bu işaretle Beduh kelimesi ile Vedûd’un hem aynı vezinde hem de ebce hesabıyla yirmi sayısına eşit oluşunun etkisi olmalıdır. Bilindiği gibi Vedûd ismi Allah’ın sevgi sıfatına delalet eder (Ece, 2015, 494).

Hüseyin Kazım Kadri *Büyük Türk Lugati*’nde Beduh konusunda oldukça geniş bilgi vermiştir.

Mektup zarflarının üzerine yazılır bir tabirdir. Bazen hesab-ı ebce ile karşılığı olan 2, 4, 6, 8 rakamları yazılır. Bazı kimseler bu kelimenin esmâ-i ilahiyeden olduğuna inanır. Bunun mektupları ulaştırmakla görevli meleğin adı olduğuna inananlar da vardır (Hüseyin Kazım Kadri, 1928, I/667).

Hüseyin Kazım Kadri böylece Beduh isminin veya onun karşılığı olan 2, 4, 6, 8 rakamlarının mektup zarflarına yazıldığını, Beduh isminin Allah’ın isimlerinden biri ya da mektupları ulaştırmakla görevli melek adı olduğuna inanların bulunduğu bilgilerini vermiştir (Hüseyin Kazım Kadri, 1928, I/667).

Hüseyin Kazım Kadri, Beduh hakkında Şerefeddin Ebu Abdullah Muhammed’den naklen de oldukça detaylı bilgiler vermiştir. Müslümanlar daha eskiden olduğu gibi bu zamanlarda da tılsım kabilinden şeylere çok ehemmiyet verirler ve bunlarla maksatlarına ulaşabileceklerine inanırlar. Bu tılsımlar

arasında en ziyade itibar kazananı “Hâtem Ebî Sa’îd” denilen şu levhadır ki bir kâğıt veya deri parçasına yazılarak boyna asılır veya bazı yazıların baş tarafına konulur (Hüseyin Kazım Kadri, 1928, I/667). Buna vefkü’l-adedî denmiştir (Kallek, 1992, 5/336):

٤	٩	٢
٣	٥	٧
٨	١	٦

Bazen bu sayılara karşılık (ebcet hesabında) gelen harfler yazılır. Aslında bir anlamı bulunmayan Beduh kelimesi bu sayıların ebcet karşılığı yazılarak oluşturulmuş karenin dört köşesindeki harflerin okunuşudur. Buna vefkü’l-harfî denmiştir. Gazalî’den sonraki İslami inanışa göre bu vefk ile Hz. Âdem arasında bir münasebet bulunmakta hatta bu vefkin Hz. Süleyman’ın mührü olduğu ileri sürülmektedir. Hz. Süleyman’ın mührü ile olan ilgiye herhangi bir delil gösterilmemiştir. Bu vefkteki harflerin ebcet hesabıyla toplamı 45’tir. Âdem (آدم) kelimesini oluşturan harflerin toplamının da 45 oluşu vefkin Hz. Âdem’le olan ilgisine delil olarak gösterilmiştir. Ayrıca Havvâ (حواء) kelimesinin ebcet hesabıyla 15 oluşu ile bu vefkin her yönden üçlü karelerinin 15 sayısına eşit oluşu arasında da ilgi kurulmuştur (Kallek, 1992, 5/336):

د	ط	ب
ج	٥	ز
ح	١	و

Bu tılsımdaki eski harflerin okunuş tarzına göre “betadın, zehecin, vâhın” derler. Bu tılsımı üzerinde bulunduran kişi müşkülatsız muvaffakiyete eremiş (Levend, 2021, 215).

Bu karede birbirini takip eden hanelerdeki sayıların toplamı her yönden 15 sayısına denk gelir. Karenin köşelerindeki hanelerde bulunan sayılar çifttir. Bunlara “mücevvezâtü’l-müselles” denilir. Tek olan sayılara da “müfredâtü’l-müselles” adı verilir (Hüseyin Kazım Kadri, I/667).

Müslümanların inanışına göre bu levha iyi veya kötü bir maksatla yapılan bütün işlerde muvaffakiyeti temin eder. Hayırlı bir maksatta karenin yalnız dört köşesindeki çift sayılar yazılır, karenin diğer haneleri boş bırakılır. Bu karede küçükten büyüğe ya da ebcet sırasındaki dizilişe göre “Beduh” kelimesi oluşur (Hüseyin Kazım Kadri, 1928, I/667):

د		ف
ح		و

Kötü düşünceyle yapılan bir işte ise karedeki tek sayılar yazılır, bu şekilde karenin diğer haneleri boş bırakılır. Bu karede küçükten büyüğe veya ebcet sırasındaki dizilişe göre “echezet” kelimesi ortaya çıkar (Hüseyin Kazım Kadri, 1928, I/667):

	ط	
ج	ه	ز
	ا	

Hüseyin Kazım Kadri “Beduh” veya onun yerine yazılan 2, 4, 6, 8 sayılarının menşeyini bu şekilde ifade etmiştir.

Beduh sözüne atfedilen pek çok fazilet vardır. Yolcu, üzerinde bu kelime yazılı bir kâğıt bulunduracak olursa bütün gün yorulmaksızın yürür. Hamile bir kadın üzerinde taşıyacak olursa doğumu kolay olur. Zarfı üzerinde Beduh yazılı olan bir mektup mutlaka gideceği yere erişir. Bu kelime bazen aşk ve alakayı temin maksadıyla kullanılır. Bu durumda da bir kâğıt parçası üzerine yazılır ve önünde günlük yakılır ve

Yâ Bedûh yâ Bedûh yâ Bedûh

Ellefe beyne'r-rûhu ve'r-rûh

Bi-hakkı'l-kalemi ve'l-levh

Ve Âdeme ve'n-Nûh

sözleri yüksek sesle söylenir. Bundan sonra da bu kâğıdı nüsha (muska) gibi üzerinde taşımak gerekir (Hüseyin Kazım Kadri, 1928, I/667).

Vefk dua yazılı şekilleri içeren nüsha (Semseddin Sami, 1989, 1494), muska, tılsım anlamlarına gelir. Vefkin pek çok çeşidi olduğu gibi vefk-i rübâî dört çizgi ile çizilmiş ya da dört kelimelik tılsım; vefk-i sūdâsî altıya bölünmüş tılsım veya remil karesi anlamına gelmektedir (Çağbayır, 2007, 5/5102).

Beduh ismiyle yapılan uygulamalar da bir nevi vefk olarak değerlendirilmelidir. Beduhla yukarıda ifade edilen şekillerin dışında da vefkler yazılmıştır:

			ب	ب			
		د	د	د	د		
	و	و	و	و	و	و	
ح	ح	ح	ح	ح	ح	ح	ح

Bu vefkte be (ب) harfinden başlayarak her yöne doğru Beduh yazıldığı görülmektedir ve simetrik olarak iki tane üçgen elde edilmektedir. Vefk de üçgen şeklinde düzenlenmiştir. Kelimeyi oluşturan harfler çift sayılardır ve mücevizat denilen bu sayıların sihirli gücünden faydalanılmaktadır. İkinci satır dört dal harfinden oluşmaktadır ve bu, ebcette 4444'tür. Vefkte bulunan karelerin sayısı 20'dir ki bu aynı zamanda Beduh sözcüğünün ebce hesabındaki değeridir (Ece, 2015, 498).

Mektup zarflarının üstüne yazılması posta teşkilatının olmadığı veya bugünkü şekilde olmadığı dönemlerde insanların mektuplarının yerlerine ulaşip ulaşmadığı ile ilgili endişe olmalıdır. İnsanlar için tılsımlı bir söz olan "Beduh" bir güven kaynağı olmuştur (Ece, 2015, 494).

Koruyuculuğuna inanılan "Beduh" lafzından Gazalî'nin *el-Münkız mine'd-Dalâl* adlı eserinde "güç meselelerin halinde emin bir metot" olarak gösterilmesinden sonra yaygınlık kazanmış ve vefkler yapılmış olmalıdır (Ece, 2015, 494).

Beduh, Zühre (Venüs) yıldızıyla ilişkilendirilir ve bunda da sahip olduğu sihir gücü etkili olmuştur (Ece, 2015, 494).

Yine zuhal (زحل) kelimesinin ebce değerinin 45 oluşu ve Beduh vefkindeki harflerin ebce değerlerinin toplamının 45 oluşundan hareketle Beduh ile zuhal arasında da ilgi kurulmuştur.

Kaynaklarda melek dışında az da olsa Beduh'un mektupları yerine ulaştırmakla görevli huddâm olduğu bilgisi de yer almaktadır (Pala, 1995, 79).

Türk kültürüne Arap kültüründen girdiği anlaşılan Beduh isminin diğer milletlerde de kullanılan ve sihirli kare olarak adlandırılan karede yer alan 2, 4, 6, 8 rakamlarının ebce hesabındaki karşılığı olan harflerin okunuşu ile oluşturulmuş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ardından oluşturulan bu Beduh ismine bir anlam verilmeye çalışılmış ve çıkarımlar yapılmıştır. Kullanılışının sihirli karede olduğu gibi bir tılsımlama olduğunu söylemek mümkündür.

Klasik Türk Şiirinde Beduh

Klasik Türk edebiyatı şairleri, Beduh kelimesini bir motif olarak onun etrafında oluşturulmuş uygulama ve inanışlara paralel olarak kullanmıştır.

Beduh'un klasik Türk şiirindeki kullanımlarından biri ifadenin mektup üzerine yazılmasıdır. İffet'e (ö. 1840) ait aşağıdaki beyitte şair, güzellerin hâlini anlattıkları mektubun üstüne yazılan Beduh olmayı dilemektedir:

*Zenâna hâs olan ser-nâmede 'İffetlü olmakdan
Yazılsam 'arz-ı hâl-i dilberân üzre **Bedûh** olsam*
İffet (Arslan, ekitap, 64)

Abdullah Ferdî'ye (ö. 1857) ait aşağıdaki örnekte şair ayrılık mektubunun yazıldığını belirterek o mektuba artık Beduh mührünün "hâtem-i Beduh" vurulmasını istemektedir. Burada Beduh'un âşıkla maşuğun arasını düzeltten bir vefk oluşuna da gönderme yapılmış olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Şair Beduh'tan sevgiliyle tekrar kavuşmayı ummaktadır:

*Nâme-i hicrimiz yazıldı bütün
Tab' için **hâtem-i Bedûh** gelsin*
Ferdî (Memiş, 2008, 131)

Zihni'ye (ö. 1715) ait aşağıdaki beyitte şair, yazdığı gazeli bir mektup gibi düşünmüş ve gazelin son beyti olan makta beytinin son kelimesine Beduh yazdığını belirtmiştir. Burada anlatılan husus mektupların sonuna Beduh yazılması âdetinin bir yansımasıdır:²

*Oldı tamâm Zihniyâ nâme-i pâk-i gazel
Anun için yazmışam pâyına nâm-ı **Bedûh***
Zihni (Alptekin, 2007, 215)

Sünbülzâde Vehbî (ö. 1809), *Nuhbe-i Vehbî* adlı Arapça-Türkçe manzum lügatinde Beduh kelimesinin anlamını verirken onun Allah'ın isimlerinden biri (nâm-ı Hudâ) olduğunu bildirmiştir. İkinci mısradaki "büdûh" kelimesi de endamlı yürüyüş anlamındadır. Şair "Bedûh-büdûh" cinası da yapmıştır:

*Ba'zular nâm-ı Hudâ didi **Bedûh**
Yürüme tarz-ı nezâketle **büdûh***
Vehbî (Sünbülzâde Vehbî, 1242, 27)

Klasik Türk şiirinde Beduh ismine kutsiyet atfedilir. Hatta onun Allah'ın isimlerinden biri olduğuna işaret edilerek kutsiyeti artırılır. Haşmet'ten alınan aşağıdaki tarih manzumesinde şair Sultan II. Mahmut'u övmektedir. Beduh'un sırrına mazhar olduğunu belirtmiştir. Osmanlı sultanları için bilindiği gibi

² Bu beyit ve beytin yer aldığı gazel *Keşanlı Zihni Divanı* ve *Zîver Divanı* olarak hazırlanan eserlerde de bulunmaktadır. bk. Akpınar, 2005, 42; Sandal, 2001, 25.

Allah'ın yeryüzündeki gölgesi anlamında “zıllullâh” tabiri de kullanılmıştır. Haşmet de Sultan II. Mahmut'un Allah'ın sırrına mazhar olduğunu belirtmiştir:

Şems-i hidâyet yüzü nûr-ı isâbet sözü

*Bahr-i kerâmet özü mazhar-ı sırr-ı **Bedûh***

Haşmet (Arslan, Aksoyak, 108)

“Ey zahit! Hâl ehli olanları ayıplama, “yâ Beduh” sözü benim dilimde zikrim olmuştur” diyen Cesârî (ö. 1829) zahidi uyarmıştır. Şair ya Beduh sözünün hem bir esmâ-i ilahî gibi evrad ü ezkârda kullanılmasını hem de bu sözün güç kaynağı olduğuna inanılmasını kastetmiş olmalıdır:

Zâhidâ hâl ehlini ta'n etme Allah 'aşkına

*Dilde bu evrâd ü ezkârım olupdur **yâ Bedûh***

Cesârî (Sezer, 2009, 102)

Neccârzâde Rızâ da (ö. 1846) onun Allah'ın isimlerinden biri olduğuna işaret etmiştir. Beyitte “Yâ Beduh” sözünün bir zikir olarak vird edilişi söz konusu edilmiştir:

Nûh Efendi kim Re'is 'Abdî Efendi-zâdedür

*Olmuş idi dem-be-dem vird-i zebânı **yâ Bedûh***

Rızâ (Özdemir, 1999, 213)

Sâfi Baba'nın şiirlerinde Beduh ismi sık sık anılır. Aşağıdaki örnekte şair “Ey Sâfi! Ben dileğimi beni yaratan Allah'tan isteyen bir kulum, Beduh sözü her an benim dilimde zikir ve düşüncem olmuştur.” şeklinde günümüz Türkçesine aktarılabilir. Aşağıdaki beyitte onun Allah'ın isimlerinden biri olduğuna temas etmiştir:

Ben murâdım çünkü ma'bûdumdan ister bir kulum

*Zikr ü fikrimdir benim Sâfi hemân lafz-ı **Bedûh***

Sâfi (Aykanat, 2015, 574)

Azbî Baba'ya (ö. 1747) ait aşağıdaki beyitte de Beduh'un esma-i hüsnadan biri olduğuna işaret edilmiştir.

Lâ-fetâ'nın remzi eyler genc-i esrârı fütûh

*'Allame'l-esmâyı anlar rehber-i ism-i **Bedûh***

Azbî (Erol, 2002, 274)

Hikmetî'nin (17. yy) “Bu ne sırdır seni kim görse sever, ezel gününün kâtibi galiba senin adına Beduh vefkini yazmış” dediği beyitte Beduh ismi özelinde görülen tılsımlı bazı güçlere gönderme yapılmıştır. Şaire göre sevgiliye duyulan aşkın sebebi bu Beduh ismidir. Nitekim kültürümüzde Beduh vefkinin iki insanın arasında aşk ve muhabbet oluşturmak için yapıldığı bilinmektedir.

Beduh isminin sayısal karşılığı olan 2, 4, 6 ve 8 rakamları veya bunların toplamı olan 20 sayısı ile de bazı vefklerin hazırlandığı bilinmektedir. Şair muhtemel ki sevgilinin adının Beduh'a eşit eşit olacak şekilde 20 sayısını vermesini ifade etmiştir. Şairin asıl kastı sevgilinin büyüleyici güzelliğidir, şair bunu Beduh isminin adına Allah tarafından yazılması şeklinde hüsn-i talil çerçevesinde bir gerekçe bulmuştur. Beyitteki "sır" kelimesi de dikkat çekicidir:

Bu ne sırdur seni kim görse sever nâmuna kim

*Kâtib-i rûz-ı ezel yazmış ola vefk-ı **Bedûh***

Hikmetî (Eğri, 2006, 92)

Beduh'la ilgili inanışlardan biri de üzerinde bu kelime yazılı bir kâğıt bulunduracak yolcunun bütün gün yorulmaksızın yürüyebileceğidir. Sabîh'e (ö. 1783) ait aşağıdaki beyitte bu hususa işaret söz konusudur. Bir yola girmiş olan dervişe seslenen şair varmak istediği menzile ulaşmak için çalışmasını ve Beduh'a mazhar olmasını tavsiye etmiştir. Beduh'a mazhar olmak Hakk'a mazhar olmayı çağırıştırmanın yanında beyitte yolcuların rahatça yolculuk yapmaları için Beduh vefklerinin kullanılmasına da temas edilmiştir:

Kat' eylemekse menzil-i maksûdı maksadun

*Sa'y eyle sâlikâ ola gör mazhar-ı **Bedûh***

Sabîh (Özgindiş, 1998, 520)

Şairlerin az da olsa Beduh kelimesini "güzel yürüyüş, endamlı yürüyüş" anlamında kullandıkları örneklerle de rastlanmaktadır. Asrî'ye (ö. 1971) ait aşağıdaki beyitte sevgiliye seslenen şair bahçede serviyi gördüğünü ancak onda endamlı bir yürüyüş görmediğini belirterek sevgilinin dışarı çıkmasını ve endamlı endamlı yürümesini istemektedir:

Bâga gel seyrâna çık ey kût-ı cân ârâm-ı rûh

*Servi seyr etdim yok ammâ anda ol tarz-ı **büdûh***

Asrî (Büyükarıslan, 2015, 149)

Klasik Türk şiirinde Beduh'la ilgili örneklerde dikkati çeken bir husus da "Bedûh" (ب د و ح) kelimesini şairlerin hâ harfiyle kafiye yapılan şiirlerde kullanmış olmalarıdır. Özellikle gazellerde şairler her harften bir gazel yazmaya özen gösterirken hâ, ayın, gayın gibi bazı harflerle kafiye kelimesi bulmakta zorlandıkları görülür. Beduh'un hâ harfiyle yazılan şiirlerin kafiye kelimesi olması bu harfte şiir yazarken zor ve ilginç kelimelerle kafiye yapan şairlerin bir tercihi olmakla birlikte adeta beytin sonuna yazılan Beduh lafzıyla beytini veya şiirini tıslama düşüncesiyle de izah edilebilir.

Sonuç

2, 4, 6, 8 rakamlarının ebcet değerindeki harf karşılığı sebebiyle Beduh olarak zikredilen bu ifadenin farklı kültürlerde farklı şekillerde yer aldığı görülmüştür. Çin kültüründe aynı sayısal değerlere sahip olan ve Lo Shu ismiyle ele alınan bu kare, Hint kültüründe Navagraha Yantra, Batı Kültüründe, sihirli karelerin genel isimlendirmesi olan Kamea başlığı altında yine Lo Shu ismiyle ele alınmış, ilk olarak Arap ve Türk kültüründe, İslam geleneğinde Beduh ismiyle söz konusu olmuştur. Söz konusu olan Çin, Hint, Batı, İslam-Arap, Türk kültürlerinde bu ifade ve kareye kutsiyet atfedilmiş, tılsım olarak çeşitli alanlarda istifade edilmiştir. Beduh, yüzyıllar boyu farklı kültürlerde farklı şekillerde kullanılarak Türk kültürüne intikal etmiş ve klasik Türk şiirinin anlam ve ifade dünyasına dâhil olmuştur. Sayısal düzenin söz konusu olması sebebiyle ve efsanevi söylemlerde yer alması sebebiyle de bir gizem söz konusu olmuş, ilahi bir ifade olarak kabul edilmiştir. Bu ifadenin ve karenin kutsiyeti sadece Türk kültürüne ait bir durum olmamakla birlikte söz konusu kültürlerde de kutsal olarak kabul edilmiştir. Mektup ve vesikalara Beduh yazma geleneği ise Arap kültüründeki ve İlm-i Havas alanındaki kullanım amaçlarının etkisi ile söz konusu olmuştur. Bu durumların vesilesi ile klasik Türk şiiri şairlerinin de kullandığı çeşitli ifadelerle, şiirlerinde yer verdiği bir kavram olmuştur. Klasik Türk şiirindeki örneklerde Beduh; mektup üzerine yazılan bir tılsım oluşu, şirinlik muskası benzeri bir vefk oluşu, tılsımlı ve güçlü bir vefk oluşu, Allah'ın isimlerinden biri oluşu, onu taşıyan yolcunun yolculuğunun selamete gerçekleşeceği gibi yönleriyle ele alınmıştır. “Büdûh” kelimesinin endamlı yürüyüş anlamıyla kullanıldığı örnekler ve “Bedûh-büdûh” şeklinde yapılan cinas örneklerine de tesadüf edilmiştir.

Kaynakça

- Abbas el-Bunî. *Şems el-Maarif*. 1345,
<https://archive.org/details/McGillLibrary-131812/5180/page/n4/mode/2up>
- Ahmed Ziyaeddin Gümüşhabevî. *Mecmuatu'l-Ahzâb*. (Çev. Osman Çakır), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2021.
- Akpınar, Mehmet. *Keşanlı Zihnî Divanı*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Arslan, Mehmet. *Bursalı İffet Dîvânı*. E-kitap: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59882,bursali-iffet-divanipdf.pdf?0>
- Arslan, Mehmet-Aksoyak, İsmail Hakkı. *Haşmet Dîvânı*. E-kitap: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57256,hasmet-divanipdf.pdf?0>
- Aykanat, Timuçin. *Sâfi Baba ve Divanı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Sadeleştirme-Sözlük-Dizin)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2015.

- Bischoff, Erich. *Mystik und Magie Der Zahlen*. Meco Buchproduktion, Dreieich, 1997.
- Büyükarıslan, Hülya. *Asrî Dîvânı (İnceleme-Metin)*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Çağbayır, Yaşar. *Ötüken Türkçe Sözlük*. 1-5, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi, 1993.
- Durusoy, Ali vd., *İhvân-ı Safâ Rîsâleleri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012.
- Ece, Selami. *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*. 1-2, Erzurum: Eser Basım Yayın, 2015.
- Eğri, Aysel. *17. yy. Şairlerinden Hikmetî ve Divanı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Ellis, Eugenia Victoria. "Ancient Mathematical Origins of Modern Day Occult Practices". 1-9, 2007, https://www.researchgate.net/publication/28675199_Ancient_mathematical_origins_of_modern_day_occult_practices.
- Erol, Mehmet. *Azbî Baba Divanı (İnceleme-Metin)*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2002.
- Hüseyin Kazım Kadri. *Büyük Türk Lugati*. I, İstanbul: İstanbul Devlet Matbaası, 1928.
- Ifrah, Georges. *The Universal History of Number*. (Çev: Kurtuluş Dinçer), Ankara: Tubitak, 1981/1998.
- İmam Gazali. *El Afak*. Çev. Mustafa Varlı, İstanbul, Esmâ Yayınları, 1999.
- Kallek, Cengiz. "Bedûh". *DİA*. 5/336-337, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.
- Levend, Ağâh Sırrı. *Divan Edebiyatı: Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2021.
- Memiş, Nuray. *Ferdi Abdullah Efendi ve Divanı (İnceleme-Metin)*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Onay, Ahmet Talat. *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*. Haz.: Cemal Kurnaz, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996.
- Özdemir, Mehmet. *Neccâr-zâde Rızâ Divanı'nın Edisyon Kritiği*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1999.

- Özgindiş, Vicdan. *Sabîh, Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1998.
- Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1995.
- Pandita, Narayana. *The Ganita Kaumudi*. (Ed. Padmakara Dvived Jyautischacharya), Indian Press: Benares, 1942.
- Rusli, Rusli et al. "Adam and Eve's Wifiq: From Mathematics to Transformation Practice". *International Symposium on Religious Literature and Heritage, Advances in Social Science, Education and Humanities Research* 644 (2021), 335-340.
- Sandal, Kerim. *Zîver Dîvân*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Schimmel, Annemarie. *The Mystery of Numbers*. Newyork: Oxford University Press, 1993.
- Shah, Sayed İdries. *The Secret Lore of Magic*. London: Frederich Muller Ltd., 1957.
- Styan, George P.H. "An Introduction to Magic Squares and Agrippa-Type Magic Squares". *International Workshop and Conferance*, 1-70, Montreal: 2012.
- Sünbülzâde Vehbî. *Nuhbe-i Vehbî*. İstanbul: Dârü't-tübaatü'l-âmire, 1242.
- Şemseddin Sâmî. *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1989.
- Uysal, Enver. "Resâilü İhvânî's-Safâ". *DİA*. 34/576-579, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.